

พระยาภาววิละ

พระยาภาววิละ ท่านเป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ ด้วยความรุ่มเย็นและด้วยปรีชาสามารถ ท่านเป็นทั้งนักรบผู้กล้า และ ยังปกป้องแผ่นดินให้คงอยู่จนถึงทุกวันนี้ ด้วยความจงรักภักดีที่มีต่อกษัตริย์ และต่อผืนแผ่นดิน

พระยาภาววิละ หรือเรียกอีกนามหนึ่งว่า พระเจ้าภาววิละ ท่านเป็นเจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ ๑ สมภพเมื่อ พ.ศ. 2285 เป็นบุตรคนแรกในจำนวน ๑๐ คน ของเจ้าฟ้าชายแก้ว เจ้าเมืองลำปาง เชื้อสายราชวงศ์เชื้อเจ็ดตน อันสืบสายมาจากพระยาสุรวงษาไชย (ทิพจักรหรือ ทิพย์ช้าง) กับนางจันทาทวี ท่านได้ร่วมมือน้องชาย และ พระยาจำบ้าน สนับสนุนกองทัพไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี และจับพม่าออกจากเชียงใหม่ ได้เมื่อวันอาทิตย์ ขึ้นสิบห้าค่ำ เดือนห้าเหนือ พ.ศ.๒๓๑๗

เมื่อจับพม่าออกจากเชียงใหม่ ท่านได้นำบิดาซึ่งถูกจับเป็นตัวประกันออกจากคุกเชียงใหม่ได้ แล้วจึงเดินทางกลับลำปาง และพาน้องชายทั้ง ๖ เข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงธนบุรี พระเจ้าตากสินทรงตั้งเจ้าภาววิละ เป็นเจ้าเมืองลำปาง โดยมีเจ้าธัมมลังกาผู้นำน้องลำดับที่ ๓ เป็นอุปราช

ต่อมาใน พ.ศ.๒๓๒๕ ได้เกิดเหตุการณ์ผลัดแผ่นดิน เจ้าพระยาจักรีได้ปราบดาภิเษกเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี และมีเจ้าพระยาสุรสีห์ เป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล เมื่อเจ้าภาววิละตีเชียงใหม่ได้แล้ว นำข้าวของและเชลยไปถวาย รัชกาลที่ ๑ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งเจ้าภาววิละ ขึ้นเป็นพระยามังราชวิปรการกำแพงแก้ว ครองเมืองเชียงใหม่ ซึ่งขณะนั้นอายุ ๔๐ ปี

เมื่อเจ้าภาววิละได้รับการแต่งตั้งเป็นพระยามังราชวิปรการกำแพงแก้ว เจ้าเมืองเชียงใหม่แล้ว ท่านได้รวบรวมกำลังคนเดินทางจากลำปางไปยังเวียงป่าซาง เมื่อ พ.ศ.๒๓๒๕ และสะสมกำลังในเวียงป่าซางนานถึง

๑๔ ปี ตรงกับวันอาทิตย์ที่ ๕ มีนาคม 2339 ท่านจึงยกไพร่พลออกจากเวียงป่าซางเดินทางเป็นเวลา ๕ วันเข้าสู่เมืองเชียงใหม่

ดังนั้นยุคของพระยามังราวราชิรปราการกำแพงแก้ว จึงเป็นยุคฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ โดยไปชักชวนหรือดีบ้านเล็กเมืองน้อยต่าง ๆ เพื่อสร้างสม ประชากรไว้ในลำพูน และเชียงใหม่ เช่น ในปี พ.ศ.๒๓๒๖ ได้ผู้คนจากบ้านตองโตะ ได้ฝ่าน้อยหมดเมืองธาง และบริวาร ได้คนจากเมืองทูลและบ้านแม่ปะ พ.ศ.๒๓๒๘ ได้เมืองปั่นเมืองตองคาย ใน พ.ศ.๒๓๓๒ ก็ได้ชาวบ้านสะต้อย บ้านวังลู่ ว่างวาด มารวมไว้อีกด้วย พ.ศ.๒๓๔๑ ก็ได้ประชากรจากเมืองบุ เมืองสาด เมืองแจด ท่าอ้อ เมืองกึ่ง และเมืองกุน มารวมอยู่ในเมืองเชียงใหม่ และในปีรุ่งขึ้น ท่านได้ยกกองทัพไปตีเอาประชากรจากบ้านจัวลาย สะต้อย ส้อยไร่ ท่าช้าง บ้านนาและท่าอ้อ มาไว้ในเมืองเชียงใหม่อีก ยุคนี้ต่อมานักวิชาการเรียกว่ายุค "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า พระยา กาวิละได้ขยายอำนาจครอบคลุมไปถึงเมืองเชียงตุง เชียงรุ่ง เมืองต่าง ๆ ในแคว้นสิบสองพันนา และหัวเมืองบนฝั่งแม่น้ำสาละวิน

ใน พ.ศ.๒๓๔๓ พระยามังราวราชิรปราการกำแพงแก้ว เจ้าอุปราช และเจ้ารัตนห้าวเมืองแก้ว พร้อมกับเสนาข้าราชการบริวารร่วมกัน ให้ชื่อเมืองเชียงใหม่ว่า เมืองรัตนดิงสาอภินวบุรี และในปีเดียวกันนี้ เดือนเจ็ดเหนือขึ้น ๑๑ ค่ำ วันเสาร์ ก็ได้โปรดให้ก่อรูปช้างเผือกสองเชือกไว้ทางทิศเหนือของเมือง เชือกที่หันหน้าไปทางเหนือมีชื่อว่า “ปราบจกกวาพ” เชือกที่หันหน้าไปทางทิศตะวันตกชื่อ “ปราบเมืองมารเมืองยักข์” แล้วก่อรูปกุมภัณฑ์ ๒ คน ไว้หน้าวัดโชติการาม หรือวัดเจดีย์หลวง และให้ก่อรูปสุเทวฤๅษีไว้ทางด้านตะวันตกของหออินทขิลอีกด้วย และอีกสองปีต่อมาในเดือนสี่เหนือ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ได้ก่อรูปมิกคิทธิหาราสีห์ ๒ ตัวไว้ที่ข่วงสิงห์ทางทิศเหนือของเมืองเพื่อเป็น "ชัยมงคลแก่รัฐบุรุษนาราษฎร์บ้านเมืองทั้งมวล"

ในเดือนอ้ายเหนือ ขึ้น ๔ ค่ำ พ.ศ.๒๓๔๕ ตรงกับวันพุธ ที่ ๒๖ มกราคม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่หนึ่ง จึงโปรดให้เลื่อนพระยามังราวราชิรปราการกำแพงแก้ว เป็น “พระบรมราชานราธิบดินทร์สุริยวงศ์องค์อินทสุรศักดิ์สมญามหาชาติยราชชาติราชาไชยสวรรค์ เจ้าชั้นจกเสมาพระนครเชียงใหม่ราชธานี ศรีสวัสดิ์ที่มา युสมอุดม” เป็น "พระเจ้าเชียงใหม่" ซึ่งเป็นใหญ่ในล้านนา ๕๗ หัวเมือง และขึ้นกับกรุงเทพฯ ในฐานะเจ้าประเทศราช

ใน พ.ศ.๒๓๔๗ พระเจ้าเชียงใหม่ โปรดให้พระญาอุปราชยกทัพไปตีเอาเมืองเชียงแสนซึ่งอยู่ในอาณัติของพม่าได้ ส่วนเจ้ามหานานผู้เป็นน้องลำดับที่ ๔ ก็ได้ไปเกลี้ยกล่อมเจ้าเมืองเชียงตุงได้ ในปีเดียวกันนี้โปรดให้เจ้าบุรีรัตน์ ยกกองกำลังยกไปเมืองของหรือมหัยคบุรี เมื่อกลับคืนมาเชียงใหม่แล้วก็ได้นำ "ท้าวพระยาหัวเมืองนอก" ทั้งปวง ล่องไปกรุงเทพฯ ครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็โปรดฯ ให้เลื่อนพระญาอุปราชเป็นเจ้ามหาอุปราชเชียงใหม่ ให้พระยาบุรีรัตน์เมืองเชียงใหม่ กับนายศรีบุญมาเมืองลำปาง เป็นเจ้าเมืองและอุปราชเมืองลำพูน

พระเจ้าเชียงใหม่เดินทางไปกรุงเทพฯ เป็นครั้งสุดท้าย เมื่อ พ.ศ.๒๑๕๘ เพื่อนำเอาครอบครัวของชาวมอญไปถวาย เมื่อกลับมาถึงเชียงใหม่ได้ ๒ เดือนกับ ๓ วัน พระเจ้าเชียงใหม่ก็ประชวร และถึงแก่พิราลัย เมื่อ พ.ศ.๒๑๕๘ ยามแตรบอกเวลาเข้าสู่เที่ยงคืน รวมระยะเวลาปกครองแผ่นดินทั้งสิ้น ๓๒ ปี สิริรวมพระชนม์ชันษาได้ ๗๔ ปี

พระเจ้ากาวิละมีนางเทวีชื่อ "โนชา" มีทายาทชาย ๔ และหญิง ๑ โอรสองค์ที่ ๒ คือ เจ้าหนานสุริยวงศ์ ซึ่งต่อมาเป็น "พระเจ้ากาวิโลรสฯ" เจ้าหลวงเชียงใหม่องค์ที่ ๖
(เรียบเรียงจาก หนังสือเจ้าหลวงเชียงใหม่ ๒๕๓๘)

ที่มาของข้อมูล

“ พระยาภาววิละ.” 2546. [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ: 29 กันยายน.

จาก <http://www.lannaworld.com/person/kingcm1.htm>